

KRÓNIKA

STENCINGER NORBERT

NEMZETKÖZI HADSZINTÉRKUTATÓ-KONFERENCIA

Gent, 2008. október 17–19.

A belgiumi Gentben rendezték 2008. október 17–19. között a harctérkutatók és hadirégészek konferenciáját „Fields of Conflict Conference on Battlefield and Conflict Archeology” címmel. A szimpóziumot hagyományosan két évente hívják össze, és a világ minden részéről érkeznek rá kutatók. A szervezést University of Birmingham oktatói vállalták magukra John Carmen vezetésével. A háromnapos rendezvényen egymást követték a színvonalas angol nyelvű előadások a Hotel Monasterium Poortackere rendezvénytermében.

A sort *Rafael Lewis* (University of Haifa, Izrael) kezdte, aki PhD értekezésének egy részét ismertette a hattini csatatéren végzett kutatásairól. 2007 márciusa óta tanulmányozza az 1187. július 4-én lezajlott esemény helyszínét. Szemléltette a francia keresztiesek útját a csatatérre, ahol megütköztek a muszlin seregekkel. A terület a mai napig érintetlen maradt, így még számos lehetőséget nyújt a kutatók számára a további vizsgálódásra.

Michael Bletzer (Southern Methodist University, Egyesült Államok) a Könighshafen közelében, 1525. június 2-án lezajlott csatatéren végzett kutatásairól számolt be. Részletesen ismertette a harcok lefolyását és a korabeli harcmodort, valamint az akkor használatos fegyvereket is. Terepbejárás során sikerült azonosítania a csata helyét, és az előkerült leletek és maradványok alapján további régészeti feltárást szándékozik végezni az elkövetkezőkben.

André Schürger Németországból az 1632-es lützeni csata helyszínén végzett kutatásairól beszélt. Kutatócsoportja, fémkeresővel, többször átvizsgálta a svéd király, II. Gusztáv Adolf által vezetett sereg jobb szárnya harcainak helyét. Az uralkodó életét veszítette a harc közben, és sikerült azonosítani halálának feltételezett színhelyét. A kutatás eredményeként előkerült 647 golyó, csatok és gombok. A le-

lőhelyek pontos koordinátáit GPS-szel rögzítették, és térképen ábrázolták. A 2007-ben végzett ásatások során megtalálták a Wallenstein által kiépített védelmi rendszer maradványait is.

Stencinger Norbert (PhD hallgató, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem) az 1849. július 11-én Komárom közelében lezajlott csata nyomait kutatta az ácsi erdőben. A terepbejárás során az azonosított területen fémkeresővel végzett kutatásokat. A leletek pontos helyét GPS-szel rögzítette és térképen ábrázolta. A repeszdarabok, golyók, pénz jól alátámasztották az írásos források által közölteteket.

A hadirégészet és harctérkutatók egyik megteremtője, *Douglas D. Scott* (University of Nebraska, Egyesült Államok) a polgárháborús csatatereken végzett kutatásairól, valamint azok módszertani lépéseiről tájékoztatta a hallgatóságot.

A XIX. századi események rekonstrukcióját egy első világháborús eset ismertetése követte. Egy belga kutatócsoport tagja az Ypermelotti feltárásokról beszélt. A 2002-ben kezdődött munkát A-19 néven kezdték, mivel így hívták azt az épülő autópályát, mely földmunkái közben a helyszín előkerült. A kutatásokról már korábban beszámoltak a Northville-ben (Egyesült Államok) rendezett konferencián, ezúttal a legújabb eredményeket ismertették: angol és német lövésszármokot kutattak korabeli térképek és fényképek révén végzett azonosítás után, és az angol kutatócsoportokkal végzett közös munka eredményeiről és előnyeiről számoltak be.

Dr. Négyesi Lajos alezredes (a HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadirégész, Hadszintérkutató és Hagyományörző Osztályának vezetője) Erdélyben végzett kutatásait ismertette a hallgatósággal. 1916. őszén a 7. huszárezred támadta a szemben álló román csapatokat az Úz völgyében. A terepbejárások során

fémkereső segítségével talált leletek révén sikerült azonosítani a támadás helyét. Érdekességként megemlítette, hogy mindkét oldalon azonos gyárból származó töltényeket használtak.

Dávid Ferenc demonstrátor (Pécsi Tudományegyetem) 1956 novemberi események nyomait kutatta a Mecsekben, és a Vágottpusztai összecsapás feltárt nyomairól számolt be a konferencia közönségének. A harcok során a szabadságharcosok 15 perces tűzharcot vívtak a magyar rendőrökből és a szovjet hadsereg katonáiból álló rendfenntartó csapatok ellen. A 2006 tavaszán indult kutatás során pontosan sikerült azonosítani a harcok helyét.

A konferencia második napja a Gent közelében fekvő Oudenaardban zajlott, ahol háromszáz esztendő előtt a spanyol örökösödési háború egyik fontos csatáját vívták a szemben álló felek. Az első három előadás e jeles eseményről és az azzal kapcsolatos kutatásokról szólt. *John Carman* (University of Birmingham, Nagy-Britannia) és *Glenn Foard* (University of Leeds, Nagy-Britannia) a harcok történelmi hátterét és a harcmezőn végzett terepbejárásaik eredményét ismertették. *Willem Derde* (Ename Center for Public Archaeology and Heritage Interpretation, Belgium) a történelmi esemény kerek évfordulójáról és az azzal kapcsolatos rendezvényekről tájékoztatta a hallgatóságot.

Szünet után *Gilly Carr* (Cambridge University, Nagy-Britannia) számolt be a Csatorna-szigeteken végzett kutatásairól. A német megszállás tárgyi emlékeit vizsgálta, melyet a helyi lakosok megőriztek. Ezeket a használati és emléktárgyakat az ott állomásozó német, majd angol katonák készítették. Az előadásban beszámolt arról, hogy milyen jellegűek voltak a tárgyak és milyen viszony alakult ki a megszállók és a helyi lakosok között.

Shirley Ann Watson (University of Glasgow, Nagy-Britannia) munkája során nemcsak hadtörténelmi szempontból vizsgált csatákat angol-skót viszonylatban, hanem fontosnak tartotta az etnikai szempontokat is. A harcokkal kapcsolatban azt igyekezett megfogni, hogy miként hatottak az ellenségeskedések a résztvevők gondolkodására és identitására. Felhívta a figyelmet arra is, hogy a XX. századi konfliktusok esetében is érdemes megvizsgálni, miként jelentkeznek azok ma élő emberek tudatában/emlékezetében, illetve miként vélekednek a harcokról, amelyben hozzátartozóik részt vettek és hogyan őrzik azok emlékét.

A következő előadó, *Samuel Walls* (University of Exeter, Nagy-Britannia) a harcok áldozatainak emelt emlékművekkel kapcsolatban végzett kutatásairól számolt be. Ennek során vizsgálta a megemlékezéseket, illetve az emlékművek gondozását és azokhoz fűződő helyi szokásokat. Bemutatta a felmerülő problémákat, melyekkel munkája során találkozott, számos példát mutatott be a megrongált emlékművekről a Szigetországból.

Az elhangzott előadások után a résztvevők terepbejárásra indultak, melynek során megismerkedhettek az oudenaarde-i csatátér egy részével, ahol a kutatás résztvevői ismertették a helyszínen lezajlott hadműveletek főbb mozzanatait.

Az utolsó nap programját *Damian Shield* (Headland Archaeology, Írország) kezdte. Előadásában ismertette egy XVII. századi hadjáratról, a „két király háborújával” kapcsolatban végzett kutatásait. A hadjárat maradványai jól azonosíthatók a helyszínen.

Az Egyesült Államokból érkezett *Lawrence Babits* (East Carolina University) és munkatársai az amerikai polgárháború idején lezajlott harcok nyomait kutatták. A szövetségesek folyamatosan támadták a konföderációs csapatok ellátását a Roanoke folyó környékén, ami kisebb és nagyobb szárazföldi és vízi összecsapásokat jelentett. Kutatásaik során feltárták a folyót biztosító erődrendszert és az ütegállásokat. Ismertette, hogyan biztosították e jelentős közlekedési úton az utánpótlás szállítást.

David G. Passmore (University of Newcastle, Nagy-Britannia) az Ardenneknben 1944 telén lezajlott német támadás nyomait kutatta. A terepbejárás során azonosították a védelmi rendszer egy részét, melyet a német haderő feltartóztatására építettek ki az erdőben St. Vith közelében. A kutatás során mintegy fél négyzetkilométeres területet vizsgáltak át.

Peter Masters (Cranfield University, Nagy-Britannia) és *Briger Stichelbaut* (University of Ghent, Belgium) első világháborús lövészárkok kutatásával foglalkoztak belga területeken, angol katonák harcainak nyomait keresve. Légifelvételek és korabeli térképek segítségével azonosították a helyszínt, majd archeológiai és geofizikai eszközökkel folytatták a vizsgálatot. Munkájuk eredményeit térképeken ábrázolták.

A walesi *Jonathan Berry* (Institute of Archaeology and Antiquity, University of Birmingham)

ham, Nagy-Britannia) a második világháború során kiépített védelmi rendszereket kutatta hazájában. Beszámolt róla, hogy ezeket a védelmi állásokat a korábbiak során már katalogizálták, de első ízben ő végzett terepbejárásokat a helyszínen: ahol jól azonosíthatók voltak az egykori lövészárkok és harcokcsiakadályok maradványai.

A következő előadás a XI. századba repítette vissza a hallgatóságot. *Phil Murgatroyd* (University of Birmingham, Nagy-Britannia) a manzikerti csatával (1071) kapcsolatos vizsgálódásainak legújabb eredményeit ismertette, mely során nyomon követte a bizánci katonák útját a harctérre. A hosszú, 700 mérföldes menetelés során nagy szerepe volt a logisztikának, ezért az angol kutató megvizsgálta az egykori táborhelyeket és azok környezetét.

Xavier Rubio (University of Barcelona, Spanyolország) beszámolt a GIS-szel (Geographical Information System) végzett munkájáról és azokról a lehetőségekről, amiket a rendszer a hadirégészeknek és harctérkutatóknak kínál. Munkája során két hadtörténelmi eseményt kutatott: a Kr. e. 49-ben lezajlott, Iulius Caesar által vezetett ilerdei harcok nyomait és a spanyol örökösödési háborúban vívott almenari csata helyszínét. E két kutatás segítségével ismertette a rendszer működését, mely során, különböző adatok bevitelét követően, a program három dimenzióban ábrázolja a vizsgált esemény helyszínét, lehetőséget adva további térinformatikai vizsgálatokra.

Martin Brown (University of Birmingham, Nagy-Britannia) egy első világháborús belgiumi lövészárokszakasz feltárását ismertette a konferencia közönségével. A terület, a háború alatt egy tanya udvara volt így a kutatása során nagyon sok személyes tárgy került elő. Évek óta foglalkoztatja, miként élték meg a harcokat a polgári lakosok és katonák. Véleménye szerint, a harctérkutatás egyik feladata ennek vizsgálata és feltárása is lehet.

A következő előadó, *Charles Haecker* (U. S. National Park Service, Egyesült Államok) kutatócsoportja 2007 óta tartó munkájának új eredményeit ismertette az 1540–1542 közötti Coronado expedícióval kapcsolatban. A kutatók között van történész, régész és hadirégész is. Az előadásból, mely a korabeli pueblo indiánokkal vívott harcokat és az ellenük alkalmazott különleges harcmodort is ismertette, kide-

rült, hogy a hadirégészek nagy mértékben segítették a közös munkát. Az ismert kutató véleménye szerint a jövőt is az ilyen közös együttműködés jelentheti.

Glenn Foard (University of Leeds, Nagy-Britannia) a szigetországban 1461 és 1547 között lezajlott csatákat vizsgált. Előadásában ismertette, hogy miként változtak a csataterекről előkerült leletek, amelyek jól alátámasztották a tűzfegyverek elterjedését a hideg fegyverekkel szemben. Kutatása kiterjedt a tengeri hadviselésre is, ahol az ütegcsorok számának növekedését, illetve a szolgálatot teljesítő katonák differenciálódását figyelte meg a különböző korokból származó hadihajókon.

Susanne Wilbers-Rost (Museum und Park Kalkriese, Németország) és *Achim Rost* (Universität Osnabrück, Németország) közös előadásukban a Kr. u. 9-ben a római légiók és a germánok között, a teutoburgi erdőben lezajlott csatából fennmaradt csontok vizsgálatát ismertették. Ezek egy része, érdekes módon, a földfelszínről került elő, nagyobb részük viszont a feltárt tömegsírokban volt. A már rossz állapotban levő leletek számos adalékkal szolgálnak a korabeli harcmodorról és az egészségügyi viszonyokról is.

Richard Burt (Texas A&M University, Egyesült Államok) előadásában a normandiai part-raszállást megelőző és azt követő bombázások során keletkezett kráterek vizsgálatáról számolt be. A bombázási naplók és légifelvételek alapján azonosította, hogy milyen nagyságú bombák milyen nyomokat hagytak a földfelszínen. A terepbejárások során tovább vizsgálta a krátereket, és a kapott adatokat rendszerezte.

Záró előadásában *Richard Burt* és *Peter Doyle* (University College London, Nagy-Britannia) arról értekezett, hogy harctérnek tekinthető-e London, majd az 1945-ben az angol fővárosba becsapódó V2 nyomainak kutatásáról számoltak be. Korabeli újságok, térképek alapján keresték meg a megrongálódott házakat és szemtanúkat is megszólaltattak.

A konferencia zárásaként a résztvevők értékelték az elhangzottakat és elismeréssel szöveltek arról, hogy Közép-Európából elsőként magyar kutatásokat is megismerhettek és külön megemlítették, hogy hazánkban önálló osztály foglalkozik a hadirégészettel a Hadtörténelmi Múzeumban.

A HADTÖRTÉNETI INTÉZET ÉS MÚZEUM KÖNYVTÁRA

Szerkesztette:

TORMA BÉLA GYULA – VESZPRÉMY LÁSZLÓ

Egy elfeledett diadal

A 907. évi pozsonyi csata

HM HADTÖRTÉNETI INTÉZET ÉS MÚZEUM

TARTALOM

TANULMÁNYOK

BÁRÁNY ATTILA	Magyarország, Anglia és a tatár veszély a XIII. század második felében.....	251
H. NÉMETH ISTVÁN	A beszállásolások rendszere és hatásai a XVI–XVII. századi Magyar Királyság szabad királyi városaiban	281
PÁLFFY GÉZA	A Batthyány család a törökellenes határvédelemben a XVI–XVII. században	321
SCHRAMEK LÁSZLÓ PÉTER	A Batthyányak a Rákóczi-szabadságharcban. (Családtörténeti vázlat)	357
SERES ISTVÁN	A bihari hajdúvárosok a Rákóczi-szabadságharcban.....	392

KÖZLEMÉNYEK

VÉGH FERENC	A „szabad rend.” A XVII. századi dunántúli katonatársadalom egy elfeledett csoportjáról	443
BIRÓ TEOFIL	A 92. (Gordon Highlanders) brit gyalogezred története a koalíciós háborúk korában. 3. rész	459

MŰHELY

ÁCS PÁL	Tinódi Sebestyén és Bornemissza Gergely.....	477
NÉGYESI LAJOS	Gondolatok Zrínyi Miklós várkapitányi tevékenységéről és Szigetvár 1566. évi ostromáról.....	486
PAPP JÚLIA	Adatok Zrínyi Miklós, a szigetvári hős ikonográfiájához	506

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

LŐKÖS PÉTER	Michael Seybriger brassói krónikája	525
KAS GÉZA	Esterházy Pál nádor két tábori felszerelésének összehasonlítása (1683–1684)	535

SZEMLE

TORMA BÉLA GYULA – – VESZPRÉMY LÁSZLÓ	Egy elfeledett diadal. A 907. évi pozsonyi csata (<i>Töll László</i>).....	551
VÁSÁRY ISTVÁN	Cumans and Tatars. Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans, 1185–1365 (<i>Örvös Péter</i>).....	554
CSEH VALENTIN	Nándorfehérvár ostroma 1456 (<i>Farkas Péter</i>).....	557
GECSÉNYI LAJOS	Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből (<i>Kádár Zsófia</i>).....	559
CSATÁRY GYÖRGY	Ugocea vármegye II. Rákóczi Ferenc államában 1703–1711 (<i>Bánkúti Imre</i>).....	561
CSATÁRY GYÖRGY	Ung megyei közgyűlések, Anno 1700–1706 (<i>Sípos Ferenc</i>).....	564
HERMANN RÓBERT	A Drávától a Lajtaiig. Tanulmányok az 1848. nyári és őszi dunántúli hadi események történetéhez (<i>Kemény Krisztián</i>).....	568

CHRISTOPH NEUMAYER – – ERWIN A. SCHMIDL (HRSG.)	Des Kaisers Bosniaken. Die bosnisch-herzegowinischen Truppen in der k.u.k. Armees. Geschichte und Unifor- mierung von 1878 bis 1918 (<i>Balla Tibor</i>).....	570
BEN CHRISTENSEN	The 1st Fallschirmjäger Division in World War II. Vol. 1: Years of Attack, Vol. 2: Years of Retreat (<i>Reszegi Zsolt</i>)	572
RÓZSÁS JÁNOS	GULAG lexikon (<i>Szakály Sándor</i>).....	575
TANKA JÁNOS	Hadifogságom Székesfehérvártól Obojanig (<i>Hum István Balázs</i>).....	576
	IN MEMORIAM	
MÉSZÁROS KÁLMÁN	<u>Bánkúti Imre (1927–2009)</u>	581
	KRÓNIKA	
STENCINGER NORBERT	Nemzetközi hadszíntérkutató-konferencia, Gent, 2008. október 17–19.....	585

CONTENTS

STUDIES

ATTILA BÁRÁNY	Hungary, England and the Tatar Menace in the Second Half of the 13th Century.....	251
ISTVÁN H. NÉMETH	The Billeting System and its Effects on 16–17th Century Free Royal Towns in the Kingdom of Hungary.....	281
GÉZA PÁLFFY	The Batthyány Family in the Anti-Ottoman Border Defence in the 16–17th Century	321
LÁSZLÓ PÉTER SCHRAMEK	The Batthyány Family in Rákóczi's War of Independence. (A Family History Sketch)	357
ISTVÁN SERES	Hajdú Towns in Bihar County During Rákóczi's War of Independence.....	392

PUBLICATIONS

FERENC VÉGH	The 'Free Order.' About a Forgotten Group of the Military Society in Transdanubia in the 17th Century.....	443
TEOFIL BIRÓ	The History of the 92nd (Gordon Highlanders) British Infantry Regiment During the Coalition Wars. Part III	459

WORKSHOP

PÁL ÁCS	Sebestyén Tinódi and Gergely Bornemissza	477
LAJOS NÉGYESI	Some Thoughts on Castle Commander Miklós Zrínyi and on the 1566 Siege of Szigetvár	486
JÚLIA PAPP	Details to the Iconography of Miklós Zrínyi, the Hero of Szigetvár.....	506

SOURCE PUBLICATIONS

PÉTER LÓKÖS	Michael Seybriger's Chronicle from Braşov	525
GÉZA KAS	Comparing Palatine Pál Esterházy's Two Field Equipment Sets (1683–1684)	535

REVIEW

BÉLA GYULA TORMA – – LÁSZLÓ VESZPRÉMY	A Forgotten Victory. The Battle at Pozsony in 907 (<i>László Töll</i>)	551
ISTVÁN VÁSÁRY	Cumans and Tatars. Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans, 1185–1365 (<i>Péter Ötvös</i>).....	554
VALENTIN CSEH	The Siege of Nándorfehérvár in 1456 (<i>Péter Farkas</i>).....	557
LAJOS GECSÉNYI	Economy, Society, Administration. Essays on Early-Modern History (<i>Zsófia Kádár</i>).....	559
GYÖRGY CSATÁRY	Ugocsa County in the State of Ferenc II Rákóczi, 1703–1711 (<i>Imre Bánkúti</i>).....	561
GYÖRGY CSATÁRY	General Meetings in Ung County, Anno 1700–1706 (<i>Ferenc Sipos</i>)	564

RÓBERT HERMANN	From Drava to Leitha. Essays on the Military Events in Transdanubia in Summer–Autumn 1848 (<i>Krisztián Kemény</i>).....	568
CHRISTOPH NEUMAYER – – ERWIN A. SCHMIDL (HRSG.)	Des Kaisers Bosniaken. Die bosnisch-herzegowinischen Truppen in der k. u. k. Armee. Geschichte und Uniformierung von 1878 bis 1918 (<i>Tibor Balla</i>).....	570
BEN CHRISTENSEN	The 1st Fallschirmjäger Division in World War II. Vol. 1.: Years of Attack, Vol. 2.: Years of Retreat (<i>Zsolt Reszegi</i>).....	572
JÁNOS RÓZSÁS	GULAG Encyclopaedia (<i>Sándor Szakály</i>).....	575
JÁNOS TANKA	My Captivity from Székesfehérvár to Obojan (<i>István Balázs Hum</i>).....	576
	IN MEMORIAM	
KÁLMÁN MÉSZÁROS	<u>Imre Bánkúti (1927–2009)</u>	581
	CHRONICLE	
NORBERT STENCINGER	International Conference on Battlefield-Research, Gent, 17–19 October 2008.....	585

TABLE DES MATIÈRES

ÉTUDES

ATTILA BÁRÁNY	La Hongrie, l'Angleterre et la menace mongole dans la deuxième moitié du 13 ^e siècle	251
ISTVÁN H. NÉMETH	Le système des cantonnements et ses effets sur les villes royales libres du Royaume de Hongrie aux 16 ^e et 17 ^e siècles	281
GÉZA PÁLFFY	La famille Batthyány dans la défense des frontières contre les Turcs aux 16 ^e et 17 ^e siècles	321
LÁSZLÓ PÉTER SCHRAMEK	Les Batthyány dans la guerre d'indépendance de Rákóczi. (Esquisse d'une histoire de famille)	357
ISTVÁN SERES	Les villes haïdouks de Bihar à l'époque de la guerre d'indépendance de Rákóczi	392

PUBLICATIONS

FERENC VÉGH	« L'ordre libre. » Une catégorie oubliée de la profession militaire de la Transdanubie du 17 ^e siècle	443
TEOFIL BIRÓ	L'histoire du 92 ^e régiment d'infanterie britannique (Gordon Highlanders) à l'époque des guerres de coalition. 3 ^e partie.....	459

ATELIER

PÁL ÁCS	Sebestyén Tinódi et Gergely Borneimissa	477
LAJOS NÉGYESI	Réflexions sur l'action du capitaine du fort Miklós Zrínyi et sur le siège de 1566 de Szigetvár.....	486
JÚLIA PAPP	Quelques éléments pour l'iconographie de Miklós Zrínyi, héros de Szigetvár	506

PUBLICATIONS DE SOURCE

PÉTER LŐKÖS	Chronique de Brassó de Michael Seybriger	525
GÉZA KAS	Comparaison de deux équipements de campagne du pape latin Pál Esterházy (1683–1684).....	535

REVUE

BÉLA GYULA TORMA – –LÁSZLÓ VESZPRÉMY	Une victoire oubliée. La bataille de Pozsony de 907 (<i>László Töll</i>)	551
ISTVÁN VÁSÁRY	Cumans and Tatars. Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans, 1185–1365 (<i>Péter Ötvös</i>).....	554
VALENTIN CSEH	Le siège de Nándorfehérvár, 1456 (<i>Péter Farkas</i>)	557
LAJOS GECSÉNYI	Économie, société, administration. Études de l'époque du début de l'histoire moderne (<i>Zsófia Kádár</i>).....	559
GYÖRGY CSATÁRY	Le comitat d'Ugocea dans l'État de Ferenc II Rákóczi 1703–1711 (<i>Imre Bánkúti</i>).....	561

GYÖRGY CSATÁRY	Les Conseils généraux du comitat d'Ung, Années 1700–1706 (<i>Ferenc Sípos</i>)	564
RÓBERT HERMANN	De la Drava à la Leitha. Études pour l'histoire des événements militaires en Transdanubie en été et en automne 1848 (<i>Krisztián Kemény</i>)	568
CHRISTOPH NEUMAYER – – ERWIN A. SCHMIDL (HRSG.)	Des Kaisers Bosniaken. Die bosnisch-herzegowinischen Truppen in der k.u.k. Armee. Geschichte und Uniformierung von 1878 bis 1918 (<i>Tibor Balla</i>)	570
BEN CHRISTENSEN	The 1st Fallschirmjäger Division in World War II. Vol. 1: Years of Attack, Vol. 2: Years of Retreat (<i>Zsolt Reszegi</i>)...	572
JÁNOS RÓZSÁS	Encyclopédie du GOULAG (<i>Sándor Szakály</i>)	575
JÁNOS TANKA	Ma captivité de Székesfehérvár à Obojan (<i>István Balázs Hum</i>)	576
	IN MEMORIAM	
KÁLMÁN MÉSZÁROS	<u>Imre Bánkúti (1927–2009)</u>	581
	CHRONIQUE	
NORBERT STENCINGER	Conférence internationale sur les recherches sur les théâtres d'opérations militaires, Gent, 17–19 octobre 2008	585

INHALT

STUDIEN

ATTILA BÁRÁNY	Ungarn, England und die Mongolengefahr in der zweiten Hälfte des 13. Jahrhunderts.....	251
ISTVÁN H. NÉMETH	Das System und die Wirkung der Einquartierungen in den freien Königsstädten des Königreichs Ungarn im 16–17. Jahrhundert	281
GÉZA PÁLFFY	Die Familie Batthyány in der Grenzverteidigung gegen die Türken im 16–17. Jahrhundert.....	321
LÁSZLÓ PÉTER SCHRAMEK	Die Familie Batthyány im Freiheitskampf von Rákóczi. (Skizze einer Familiengeschichte)	357
ISTVÁN SERES	Die Haiduckenstädte im Komitat Bihar im Freiheitskampf von Rákóczi.....	392

MITTEILUNGEN

FERENC VÉGH	Der „freie Stand.“ Über eine vergessene Gruppe der Soldatengesellschaft in Transdanubien des 17. Jahrhunderts.....	443
TEOFIL BIRÓ	Die Geschichte des 92. britischen Infanterieregiments (Gordon Highlanders) zur Zeit der Koalitionskriege. Teil III	459

WERKSTATT

PÁL ÁCS	Sebestyén Tinódi und Gergely Bornemissza	477
LAJOS NÉGYESI	Gedanken über die Tätigkeit von Miklós Zrínyi als Burgkapitän und über die Belagerung von Szigetvár (Sigeth) im Jahre 1566	486
JÚLIA PAPP	Angaben zu der Ikonografie von Miklós Zrínyi, dem Helden von Szigetvár.....	506

QUELLENPUBLIKATIONEN

PÉTER LÖKÖS	Die Kronstädter Chronik von Michael Seybriger	525
GÉZA KAS	Vergleich zweier Feldausrüstungen von Palatin Pál Esterházy (1683–1684).....	535

RUNDSCHAU

BÉLA GYULA TORMA – – LÁSZLÓ VESZPRÉMY	Ein vergessener Triumph. Die Schlacht bei Pozsony (Pressburg) im Jahre 907 (<i>László Tölli</i>).....	551
ISTVÁN VÁSÁRY	Cumans and Tatars. Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans, 1185–1365 (<i>Péter Ötvös</i>).....	554
VALENTIN CSEH	Die Belagerung von Nándorfehérvár (Belgrad) im Jahre 1456 (<i>Péter Farkas</i>)	557
LAJOS GECSÉNYI	Wirtschaft, Gesellschaft, Verwaltung. Studien aus der Geschichte der frühen Neuzeit (<i>Zsófia Kádár</i>).....	559
GYÖRGY CSATÁRY	Das Komitat Ugocsa im Staat von Ferenc II. Rákóczi 1703–1711 (<i>Imre Bánkúti</i>).....	561

GYÖRGY CSATÁRY	Hauptversammlungen im Komitat Ung, Anno 1700–1706 (<i>Ferenc Sáros</i>)	564
RÓBERT HERMANN	Von der Drau bis zur Leitha. Studien zur Geschichte der Kriegereignisse in Transdanubien im Sommer und Herbst 1848 (<i>Krisztián Kemény</i>)	568
CHRISTOPH NEUMAYER – – ERWIN A. SCHMIDL (HRSG.)	Des Kaisers Bosniaken. Die bosnisch-herzegowinischen Truppen in der k. u. k. Armee. Geschichte und Uniformierung von 1878 bis 1918 (<i>Tibor Balla</i>)	570
BEN CHRISTENSEN	The 1st Fallschirmjäger Division in World War II. Vol. 1: Years of Attack, Vol. 2: Years of Retreat (<i>Zsolt Reszegi</i>)	572
JÁNOS RÓZSÁS	GULAG-Lexikon (<i>Sándor Szakály</i>)	575
JÁNOS TANKA	Meine Kriegsgefangenschaft von Székesfehérvár (Stuhlweißenburg) bis Obojan (<i>István Balázs Hum</i>)	576
	IN MEMORIAM	
KÁLMÁN MÉSZÁROS	<u>Imre Bánkúti (1927–2009)</u>	581
	CHRONIK	
NORBERT STENCINGER	Internationale Konferenz für Kriegsschauplatzfor- schung, Gent, 17-19. Oktober 2008	585

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

АТТИЛА БАРАНЬ	Венгрия, Англия и угроза со стороны татар во второй половине XIII века	251
ИШТВАН Х. НЕМЕТ	Система расквартирования и её воздействия в свободных королевских городах Венгерского Королевства в XVI–XVII веках	281
ГЕЗА ПАЛФФИ	Семейство Баттьани в обороне границы от турок в XVI–XVII веках	321
ЛАСЛО ПЕТЕР ШРАМЕК	Фамилия Баттьани в освободительной борьбе, возглавляемой Ракоци (Генеалогический эскиз)	357
ИШТВАН ШЕРЕШ	Бихарские гайдучкие города в освободительной борьбе, возглавляемой Ракоци	392

СООБЩЕНИЯ

ФЕРЕНЦ ВЕГ	„Свободное сословие.“ Об одной позабытой группе общества военнослужащих Задунавья в XVII веке	443
ТЕОФИЛ БИРО	История 92 британского пехотного полка (Gordon Highlanders) в эпоху коалиционных войн. Часть 3.	459

МАСТЕРСКАЯ

ПАЛ АЧ	Шебештьен Тиноди и Гергей Борнемисса	477
ЛАЙОШ НЕДЬЕШИ	Размышления о деятельности Миклоша Зриньи, как коменданта крепости, и осаде крепости Сигетвар в 1566 году	486
ЮЛИЯ ПАПП	Данные к иконографии Миклоша Зриньи, героя крепости Сигетвар	506

ИСТОЧНИКИ

ПЕТЕР ЛЁКЁШ	Брашшовская хроника Микаэля Сейбригера	525
ГЕЗА КАШ	Сопоставление двух полевых снаряжений наместника венгерского короля Пала Эстерхази (1683–1684)	535

ОБЗОР

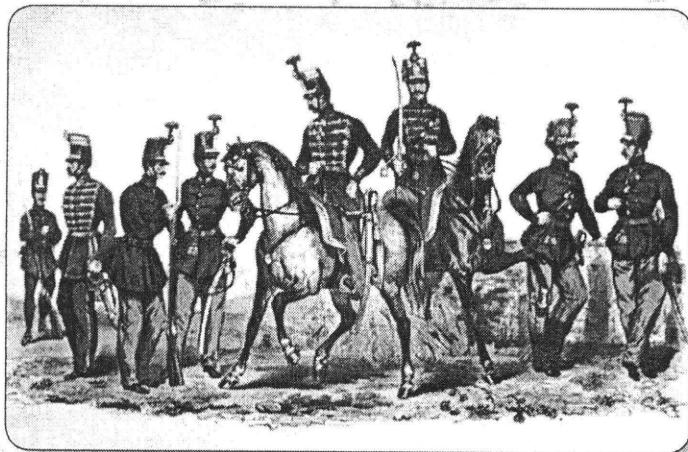
БЕЛА ДЬЮЛА ТОРМА – – ЛАСЛО ВЕСПРЕМИ	Одна позабытая победа. Пожоньская битва 907 года (<i>Ласло Тёлл</i>)	551
ИШТВАН ВАШАРИ	Cumans and Tatars. Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans, 1185–1365 (<i>Петер Ётвёши</i>)	554
ВАЛЕНТИН ЧЕХ	Осада крепости Нандорфехервар, 1456 год. (<i>Петер Фаркаш</i>)	557
ЛАЙОШ ГЕЧЕНЬИ	Экономика, общество, административное управление. Работы из эпохи новейшей истории. (<i>Жофия Кадар</i>)	559
ДЬЁРДЬ ЧАТАРИ	Комитат Угоча в государстве Ференца II Ракоци 1703–1711 (<i>Имре Банкути</i>)	561
ДЬЁРДЬ ЧАТАРИ	Общие собрания комитата Унг, 1700–1706 гг. (<i>Ференц Шипош</i>)	564

РОБЕРТ ХЕРМАНН	От Дравы до Лайты. Научные работы по истории военных событий в Задунавье летом и осенью 1848 года. (<i>Кристиан Кемень</i>)	568
ХРИСТОФ НОЙМАЙЕР – ЭРВИН А. ШМИДЛ (РЕД.)	Des Kaisers Bosniaken. Die bosnisch-herzegowinischen Truppen in der k. u. k. Armee. Geschichte und Uniformierung von 1878 bis 1918 (<i>Тибор Балла</i>)	570
БЕН КРИСТЕНСЕН	The 1st Fallschirmjäger Division in World War II. Vol. 1.: Years of Attack, Vol. 2.: Years of Retreat (<i>Жольт Ресеги</i>)....	572
ЯНОШ РОЖАШ	Лексикон ГУЛАГ-а (<i>Шандор Сакай</i>).....	575
ЯНОШ ТАНКА	Мой военный плен от Секешфехервара до Обояна (<i>Иштван Балаж Хум</i>).....	576
	IN MEMORIAM	
КАЛЬМАН МЕСАРОШ	<u>Имре Банкути (1927–2009)</u>	581
	ХРОНИКА	
НОРБЕРТ ШТЕНЦИНГЕР	Международная конференция по изучению ТВД, Гент, 17–19 октября 2008 года	585

A HADTÖRTÉNETI INTÉZET

ÉS MÚZEUM KÖNYVTÁRA

URBÁN ALADÁR

Batthyánytól Kossuthig

Hadsereg és politika 1848 nyarán és őszén

Argumentum

MILITÄRGESCHICHTLICHE MITTEILUNGEN

Vierteljahresschrift des Instituts und
Museums für Militärgeschichte

Gründungsjahr: 1888

Direktor Róbert Hermann

Chefredakteur: Ferenc Csákváry

Verantwortlicher Redakteur: Gábor Hausner

Redakteurin Katalin Mária Kincses

Redaktionskomitee:

Gábor Ágoston, Tibor Balla, Gábor Bona, Attila Bonhardt, István Czigány, Tamás Csikány, Lóránd Dombrády, Tibor Hajdu, Róbert Hermann (President), József Holló, Miklós Horváth, Ferenc Lenkefi, József Lugosi, György Markó, Imre Okváth, Géza Pálffy, Ferenc Pollmann, Erwin A. Schmidl, Vladimír Segeš, Sándor Szakály, György Székely, Ferenc Tóth, Aladár Urbán, János Varga J., László Veszprémy, József Zachar

Herausgegeben vom Institut und Museum für
Militärgeschichte des Ministeriums für
Landesverteidigung

1014 Budapest I., Kapisztrán tér 2-4.

Postanschrift: Budapest, Pf. 7. H-1250.

Tel.: (36-1)-325-16-00, Fax: (36-1)-325-16-04

Redaktion und Verlagsbüro:

1014 Budapest I., Kapisztrán tér 2-4. Postan-
schrift: Budapest, Pf. 7. H-1250.

Tel.: (36-1)-325-16-44, Fax: (36-1)-325-16-46

E-Mail-Adresse: hkszerk@gmail.com

Internetversion: www.epa.oszk.hu/hk

Abonnement:

2400,- HUF/Jahr, 600,- HUF/Vierteljahr

Vertrieb:

Magyar Posta Rt. Üzleti és Logisztikai
Központ

Abonnement für das Ausland:

im Büro für Zeitungsabonnements

Központi Hírlap Centrum

1089 Budapest VIII., Orczy tér 1.

Postanschrift: H-1900 Budapest,

E-Mail: hirlapelofizetes@posta.hu

ВОЕННО-ИСТОРИЧЕСКИЙ ВЕСТНИК

Поквартальный Журнал Института
и Музея Военной Истории

Год основания: 1888

Директор: Роберт Херманн

Главный редактор: Ференц Чаквари

Ответственный редактор: Габор Хаушнер

Редактор: Каталин Мариа Кинчеш

Редакционная коллегия:

Габор Агоштон, Тибор Балла, Габор Бона, Ат-
тила Бонхардт, Иштван Цигань, Тамаш Чи-
кань, Лоранд Домбради, Тибор Хайду, Роберт
Херманн (председатель), Йожеф Холло, Мик-
лош Хорват, Ференц Ленкефи, Йожеф Луго-
ши, Дьердь Марко, Имре Окватх, Геца Палф-
фи, Ференц Поллманн, Эрвин А. Шмидл,
Владимир Сегеш, Шандор Сакай, Дьердь Се-
кей, Ференц Тотх, Аладар Урбан, Янош Й.
Варга, Ласло Веспреми, Йожеф Захар

Издает: Институт и Музей

Военной Истории

Министерства Обороны

1014 Будапешт I, площадь Капистран 2-4

Почтовый адрес: Будапешт П/я. 7. H-1250

Tel.: (36-1)-325-16-00, Факс: (36-1)-325-16-04

Редакция и Издательство:

1014 Будапешт I, площадь Капистран 2-4

Почтовый адрес: Будапешт П/я. 7. H-1250

Tel.: (36-1)-325-16-44, Факс: (36-1)-325-16-46

Адрес E-Mail: hkszerk@gmail.com

Электронный вариант: www.epa.oszk.hu/hk

Абонементная плата по подписке:

На 1 год 2400, на 1 квартал 600 форинтов

Распространяет:

Коммерческий и Логистический Центр
А/О Венгерская Почта

Подписка за границей:

В Бюро подписки на газеты

Központi Hírlap Centrum

1089 Budapest VIII., Orczy tér 1.

Почтовый адрес: H-1900 Budapest,

e-mail: hirlapelofizetes@posta.hu

E számunk tartalmából

„Magyarország estében két korszakról beszélhetünk, mely korszakokat a beszállásolás módja és az adórendszer átalakítása alakította ki. 1670 előtt a katonaság mindössze Győr, Komárom, Érsekújvár, Varasd és Kassa városokban alakított ki olyan viszonyokat, amelyek során a katonaság és a polgárság állandó interszociális viszonyban volt egymással. 1670 után az ország összes városa, de ... más települései is szembesültek a problémákkal...

A katonaság beszállásolása a polgárok és a katonaság közötti kapcsolatok tekintetében igen terhesnek bizonyult ... Kassa esetében vannak adataink, hogy a városi tanács az állandó darabonházak építésével igyekezett megoldani az áldatlan állapotokat, de erre (részben) csak egy külön kaszárnya építésével lehetett volna megoldást találni... A XVII. század legvégén ... Kassa javasolta a többi városnak, hogy közösen lépjenek fel annak érdekében, hogy építsenek kaszárnyákat a városokban. A többiek azonban – feltehetően pénzügyi okok miatt – elutasították a javaslatot. Amire ezekben az években nem volt lehetőség, az a Rákóczi-szabadságharc idején valósult meg Kassán, ahol a szepesi kamarai adminisztráció 1715-ben már az elkészült kaszárnya berendezéséhez kért pénz a Magyar Kamarától. 1729-ben pedig feltehetően ennek az épületnek a bővítését határozták el.”

(H. Németh István: A beszállásolások rendszere és hatásai a XVI–XVII. századi Magyar Királyság szabad királyi városaiban)

„Rákóczi 1703–1707. között három lépésben foglalkozott a bihari hajdúvárosok elvesztett jogainak visszaadásával. Először ... 1703 október–decemberében a vám- és harmincadfizetés alól kaptak mentességet, valamint Rákóczi kötelezte őket a hadra kelésre, amely értelmében az élükre külön főkapitányt is kinevezett. Ugyanakkor a hajdúvárosok közössége továbbra is megmaradt a vármegye függőségében, ami még évekig tartó viszályt idézett elő a két fél között. ... Még ebben az évben [1706-ban] a hajdúvárosi katonaság helyzete is napirendre került. Az addig önállóan, ill. a váradi ostromzár parancsnoka által irányított alakulat lovassága Kárándy Mihály ezredébe került, ahol még július–augusztus folyamán nagyarányú átszervezésen estek át. Hamarosan az egyes városok zsoldos állítási kötelezettségét is szabályozták. Az önödi országgyűlés előestéjén a Károlyi parancsára kiküldött biztos összeírta a városok férfilakosságát, az országgyűlésen pedig Rákóczi véglegesen is megerősített a bihariak szabadságjogait, s ezzel ők is bekerültek az addigra már rendezett státuszú hajdúkerületek (Sajó–Hernád melléki és szabolcsi »öreg« hajdúvárosok stb.) közé.”

(Seres István: A bihari hajdúvárosok a Rákóczi-szabadságharcban)

„... a »szabad rend« alkalmazása révén egy adott végvár helyőrsége lényegesen népesebb lehetett annál, mint ami a királyi katonaság keretlétszámait feltüntető, gyakorta idézett kimutatókból kiolvasható. Esetenként a helyőrség legnépesebb komponensét alkotó, ám ez ideig vajmi kevés figyelemre méltatott szabad katonaelem jelenléte akár egy adott végház végvárrendszer hierarchiájában elfoglalt helyének felülvizsgálatára kényszerítheti a kutatást...”

A XVII. század valójában a struktúraváltás időszaka, mikoris a királyi katonaság létszámának fokozatos csökkenését ellensúlyozandó, a katonaparasztság kategóriájába sorolható fegyveresek, köztük is mindenekelőtt a szabadosok lépnek előtérbe és válnak mindinkább meghatározóvá. A helyőrségek két alapvető összetevője közötti választóvonal azonban nem volt éles. A végvárakban ... szolgáló szabadosok soraiban nyilván nem kevés korábban elbocsátott végvári katona is lehetett, mint ahogy bizonyára a szabadosok közül is esküdtek fel a király (jövendelmesebb, biztosabb megélhetést garantáló) szolgálatára. A XVII. század éppen a két, közös társadalmi gyökerű, gazdasági tekintetben egymáshoz közeledő csoport sorsközösségének és öntudatra ébredésének tanúja...”

(Végh Ferenc: A „szabad rend.” A XVII. századi dunántúli katonatársadalom egy elfelejtett csoportjáról)

